

ÖN SÖZ

Önder
Kahveci

Türkiye Kamu-Sen
Genel Başkanı

Cumhuriyet; binlerce yıllık şanlı tarihimizin şekillendirdiği köklü kültürümüzden ve engin tecrübelerimizden yola çıkarak geliştirdiğimiz devlet anlayışımızın sonucunda yüksek ahlaki değer ve niteliklere bağlı, millet egemenliğine dayanan ve bireyi kul olmaktan vatandaşlığa yükselten erdemli bir yönetim biçimidir.

Türkiye Cumhuriyet ise sayısız şehidimizin mübarek kanlarıyla sulayarak vatan yaptığımız bu toprakların tapusunun; yok olmak üzere olan bir milletin şahlanıp işgale ve emperyalizme karşı kıyama durması sonucunda, milletin iradesine teslim edildiği rejimin adıdır.

Yüzyıllar süren bir gerilemenin ardından çöküş sürecine girmiş olan Osmanlı Devleti’nin, I. Dünya Savaşı sonrasında İtilaf Devletleri tarafından işgale uğraması üzerine harekete geçen kahraman Türk subayları, büyük bir direniş hareketini örgütlemişlerdir. Uzun süren savaşlar neticesinde insan kaynağını ve savaş gücünü kaybetmiş, birlik olmaktan uzaklaşmış, hastalık, yoksulluk ve ümitsizliğin pençesinde kıvranan Anadolu halkını ayağa kaldırmak, bir davaya inandırmak ve en zoru da ortak idealler etrafında birleştirerek yeniden millet olduğunu hatırlatmak kolay bir iş değildir.

Bu bakımdan sahibi olduğumuz devletimiz olağanüstü şartlarda ortaya çıkan kahramanların emsalsiz emekleri üzerinde yükselmiş, en değerli varlığımızdır. Cumhuriyetimiz; **Gazi Mustafa Kemal Atatürk** ve kahraman silah arkadaşlarının önderliğinde “**Ya istiklal ya ölüm**” parolasıyla küllerinden doğan inanmış bir milletin esarete “Hayır” deyişinin ilanidir.

Emperyalistlerin işgaline karşı büyük bir mücadele vererek ve kahramanca savaşarak milli birliğimizi tesis eden ve bizlere özgürlüğümüzü kazandıran **Mustafa Kemal Atatürk** önderliğindeki ecdadımızın büyük fedakarlıklarla kurup gelecek nesillere emanet ettiği Cumhuriyetimizi korumak ve yaşatmak, hepimizin en öncelikli görevidir. Cumhuriyetin ilanı, yüzyıllar boyunca Türkleri Anadolu coğrafyasından atmak için bir araya gelen güçlere, Türk milletinin verdiği tarihî cevabın adı; 26 Ağustos 1071’de Malazgirt’le başlayan Türk hâkimiyetinin bir kez daha perçinlendiği ve bu vatanın kadim ve ebedi Türk yurdu olduğunun tescilidir.

Devletimizin kurulmasının ardından düşman güçlerin içeriden ve dışarıdan gerçekleştirdiği saldırılar sona ermiş değildir. Tarih boyunca olduğu gibi bugün de sürekli bir tehdit altında olduğumuz gerçeğini asla aklımızdan çıkarmamamız gerekmektedir. Bu nedenle içinden geçmekte olduğumuz bu dönemde devletini ve vatanını kaybetmenin ne denli acı sonuçlar doğurduğuna bizzat şahit oluyoruz. Bu gerçekler Cumhuriyetimizin kıymetini daha iyi anlamamızı ve değerlerimize daha büyük bir şevkle bağlanmamızı sağlıyor. Bu bakımdan canları pahasına vatanımızı kurtaran, Cumhuriyetimizi kuran ve koruyan ecdadımızla ve vatan evlatlarımızla ne kadar gurur duysak azdır.

Büyük mücadeleler sonucunda, devletimizi daima ileriye taşıyarak 100 yaşına ulaştırmış olmanın mutluluğu ve gururu içindeyiz.

Ecdadımızdan aldığımız bu en kıymetli emaneti gelecek nesillere teslim edeceğiz. Ne var ki, geçmişi unutup rehavete kapıldığımız anda 100 yıl önceki saldırıların benzerleriyle karşılaşacağımızın da bilinci içindeyiz.

Bu bakımdan gelecek nesillere Cumhuriyetimizi ve değerlerimizi anlatmak, öğretmek ve genç dimağlara yüksek Türklük şuur ve idrakini işlemek zorundayız. Bu coğrafyada var olmanın birinci şartının birlik ve beraberlik içinde yaşamak, daima çalışmak ve uyanık olmaktan geçtiğini asla aklımızdan çıkarmamalıyız.

TÜRKİYE KAMU-SEN
“100. YILINDA BİR TÜRK MUCİZESİ
CUMHURİYETİN DÜNÜ, BUGÜNÜ VE YARINI”
28 EKİM 2023

3

Bir gün zor şartlar altında kalsak da düşman sayıca çok, imkânca fazla da olsa, Türk milletinin yüreğindeki iman, cesaret ve kararlılık her türlü zorluğun üstesinden gelecektir. Cumhuriyetin erdemlerine inanmış, bağımsızlığı karakteri haline getirmiş, demokrasinin faziletini kavramış Türk milletini bölmeye, yok etmeye ve esaret altına almaya kimsenin gücü yetmeyecektir.

Türkiye Kamu-Sen olarak daha kurulduğumuz gün önceliğimizi ülkemiz ve milletimiz olarak belirledik, hak mücadelemizi, vatan, millet ve devlet sevgisi üzerinde şekillendirdik. Dünyada dengelerin değiştiği, yeni bir paylaşım mücadelesinin en sıcak şekliyle sürdüğü günümüzde Türkiye Cumhuriyeti’nin varlığı ve milletimizin birliğiyle ayakta kalmamız mümkün olacaktır. Devletimizin değerlerini ve milletimizin bölünmez bütünlüğünü savunmayı kendimize birincil görev olarak edinmiş olmaktan gurur duyuyoruz. Bu çerçevede kendisini millete ve devlete adanmış bir Konfederasyon olarak Türkiye Cumhuriyeti’nin 100. kuruluş yıldönümünde, yokluklar içinde verdiğimiz var oluş mücadelesinin gerçeklerini ortaya koymak ve ecdadımıza olan minnet borcumuzu ifa etmek üzere **“100. Yılında Bir Türk Mucizesi: Cumhuriyetin Dünü, Bugünü, Yarını”** konulu son derece anlamlı bir panel gerçekleştirdik.

Birbirinden değerli her bir alanında yetkin akademisyen ve araştırmacılarımızın engin bilgi birikimlerinden faydalandık. İstedik ki, bu panelde anlatılanlar yalnızca etkinliğimize katılanların hafızalarında bir anı olarak kalsın; gelecek nesillerimiz için de bir bilgi ve ilham kaynağı olsun. Bu nedenle gerçekleştirdiğimiz Panelimizi bir yayın haline getirerek Türk mucizesi olarak adlandırdığımız devletimizin kuruluş sürecini siz değerli okurlarımıza, gençlerimize ve bu konuda araştırma yapan akademisyenlerimize sunuyoruz.

Panelin gerçekleştirilmesinde başta kıymetli panelistlerimiz olmak üzere emeği geçen herkese teşekkür ediyoruz. Bizlere bu cennet vatanı ve Devletimizi hediye eden İstiklâl mücadelemizin önderi, Cumhuriyetimizin kurucusu **Gazi Mustafa Kemal Atatürk** ile silah arkadaşları başta olmak üzere bütün şehit ve gazilerimizi şükran, saygı ve rahmetle anıyoruz.

Emanetlerine sahip çıkacağımıza, devletimizi korumak, yaşatmak ve gençlerimize daha güzel bir gelecek bırakmak için her türlü fedakarlığı göstereceğimize söz veriyoruz.

Geleceğe büyük bir ümitle bakmamızı sağlayan atılım ve başarılarının, bütün zorlu engellerin aşılması konusunda bizlere güç vermesi dileği-mizle Cumhuriyetimizin ilanının 100. yıldönümünü kutluyoruz.

OTURUM BAŞKANI PROF. DR. NECDET HAYTA

Sayın Başkanım, **Türkiye Kamu-Sen**’in değerli mensupları, kıymetli dostlarım, arkadaşlarım; Cumhuriyetimizin kurucusu **Gazi Mustafa Kemal Atatürk**’ün, “Akıl ve şuurla kurulmuştur, bu aziz vatanın her köşesini sulayan kanların bedelidir. Türk milletinin tabiat ve şiarına en uygun idaredir” dediği Cumhuriyetimizin 100. yılını konu alan panelimize hoş eldiniz. (Alkışlar)

Yüz yıl önce bugün, yani 28 Ekim gecesi Çankaya Köşkü’ndeki akşam yemeğinde **Gazi Mustafa Kemal Paşa** arkadaşlarıyla bir araya geldi ve bu yemekte ki o zaman bir hükümet krizi var idi. Arkadaşlarına, “**Yarın Cumhuriyeti ilan edeceğimiz**” dedi. Ve daha sonra diğer arkadaşları ayrıldıktan sonra İsmet Paşa’yla beraber oturdular, bir tasarı hazırladılar ve bu tasarı Meclis’te aynen kabul edildi ve Cumhuriyet ilan edildi.

Bu tasarıyla göre, Meclis tarafından cumhurbaşkanı seçilecek, başbakanı Türkiye Büyük Millet Meclisi üyeleri arasından cumhurbaşkanı atayacak, başbakan da Bakanlar Kurulunu oluşturacaktı. Ve 29 Ekim 1923’te Cumhuriyet ilan edildi. Cumhurbaşkanlığına da o gün saat 20:45’te **Gazi Mustafa Kemal Paşa** seçildi. Yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin hükümetini kurmak üzere İsmet Paşa görevlendirildi. Meclis Başkanlığına da Fethi Bey getirildi ve bu şekilde Türk tarihi açısından yeni bir dönem başlamış oldu.

Şimdi bugün bu panelimizde çok değerli 3 tane hocamız var, bu hocalarımız alanlarıyla ilgili olarak bu konuyla ilgili bizlere çok değerli bilgilerini paylaşacaklar.

Şimdi Cumhuriyetin ilanı ile ilgili dedik, meşhur tarihçi, aynı zamanda milletvekili ve son Osmanlı vakanüvisi Abdurrahman Şeref Bey var. Abdurrahman Şeref Bey diyor ki, Cumhuriyetin ilanı için söylüyor bunu, “23 Nisan 1920’den beri var olan bir rejimin açıkça ifade edilmesinden başka bir şeydir değildir” diyor Cumhuriyetin ilanına. Gerçekten de 23 Nisan 1920’de Meclis açıldığında yeni bir yönetim Cumhuriyet anlayışının içinde olduğu bir yönetim başlamış idi ancak 1923’te 29 Ekim’de bu resmen ilan edilmiş oldu.

Tabi ondan önce de Cumhuriyete giden bir süreç var. Aslında Cumhuriyetin altyapısının oluşturan bir süreç var. Yani bunu Üçüncü Selim’den itibaren başlatabiliriz, İkinci Mahmut dönemini, Tanzimat dönemini, Birinci ve İkinci Meşrutiyet dönemlerini de bu sürece giden aşamalar, adımlar olarak ifade edebiliriz. İşte sol tarafımdaki değerli Hocamız Marmara Üniversitesi Öğretim Üyesi Sayın Profesör Doktor Vahdettin Engin Hocamız bize bu Cumhuriyete giden süreci anlatacaklar, sözü ben kendilerine bırakıyorum.

Buyurunuz Sayın Hocam. (Alkışlar)

PROF.DR. VAHDETTİN ENGİN

Çok teşekkür ediyorum.

Türkiye Kamu-Sen’in değerli Başkanı, **Türkiye Kamu-Sen**’in çok değerli mensupları; öncelikle sizleri sevgi ve saygıyla selamlıyorum.

Şimdi 100 yıllar önemlidir, 100 yıllar bir devletin tarihinde önemlidir, insanların tarihinde de çok önemlidir. Dolayısıyla ne mutlu bize ki bugün Cumhuriyetin 100. yılını idrak edebiliyoruz, çünkü artık 200. yılını idrak etme şansımız olmayacak doğal olarak. Öyle olunca da, işte hayatımızın bir döneminde böyle bir fırsat elimize geçmişken bütün coşkuyla tabi ki bu 100. yılı kutlamamız gerekiyor, nitekim kutluyoruz da.

Sözün burasında tabi ki yarın 29 Ekim, hepimizin Cumhuriyet Bayramını da kutluyorum. Çok önemli bir süreç çünkü bu ve Necdet Hocamın dediği gibi, Cumhuriyet bir anda ortaya çıkmadı, bir tarihsel süreç içinde karşı karşıyayız. 28 Ekim 1923 akşamı gerçekten önemlidir, orada **Mustafa Kemal Paşa** arkadaşlarını Çankaya’da bir yemeğe davet etmiştir ve orada işte bu gördüğümüz kişiler, burada da görüyoruz, onlara söylemiş olduğu tarihe geçen meşhur ifade, ``**Efendiler, yarın Cumhuriyeti ilan edeceğiz.**``

Buradaki anlam şunu gösteriyor: Bakın, **Mustafa Kemal Atatürk** “Yarın yeni bir devlet kuruyoruz” demiyor.

Ne diyor? ``**Yarın Cumhuriyeti ilan edeceğiz**`` diyor.

Şimdi bunun anlamı şudur: Zaten devlet var, yani Türk Devleti var. Ne zamandan beri var? Bin yıldan beridir var, sadece Anadolu coğrafyası için diyorum, yoksa Türkistan coğrafyası için baktığımızda binlerce yıl geriye giden devletlerimiz var tabi ki. Anadolu merkezli Türkiye Devleti ise Malazgirt’ten beri zaten bu coğrafyada mevcut. O yüzden **Atatürk**’ün yaptığı, aslında mevcut olan o devleti, işgal edilmiş bu devleti işgalden kurtartan sonra yeni bir rejimle yoluna devam etmesini sağlamak. Şimdi o yüzden, demek ki 28 Ekim’e gelene kadar birçok yaşanmış var, aşama-aşama geliyoruz bu noktaya.

Dolayısıyla Necdet Hocamın dediği gibi, Üçüncü Selim dönemi bu anlamda önemli. Niye önemli? Çünkü bir süper güç Osmanlı’dan giderek aslında zafiyet belirtileri iyice hissedilen bir Osmanlı İmparatorluğu’yla karşı karşıya kalıyoruz, dolayısıyla bir taraftan da çözüm arayışları başlıyor. Çünkü Avrupa’nın yoğun saldırıları karşısında artık bu coğrafyada tutunabilmek için yeniden kendinizi yenilemeniz gerekiyor. Ha bunun arayışları içinde ve bunu yaparken de mevcut sıkıntıların bir göstergesi olarak mesela şöyle bir örnek vermek isterim, çok çarpıcıdır çünkü: Kırım kaybedilmiş, dolayısıyla Osmanlı Türkiye’si Kırım’ı geri alabilmek için Rusya’yla yeniden savaşa girişmiş, fakat işler iyi gitmiyor. Cepheden Üçüncü Selim’e şöyle bir bilgi geliyor...

Cepheye 120 bin kişilik asker, ordu göndermişiz, karşı tarafta da Osmanlıların kullandığı kavram Moskof ordusu var, Moskof ordusu kaç kişi? 8 bin kişi. Şimdi gelen bilgi şöyle: Bu 8 bin kişi geldi, bizim 120 bin kişimizi perişan etti. Çok olağanüstü bir şey değil mi? Padişah da bu haberi alınca tabi ki feryat ediyor, yani nasıl olur, 8 bin kişi 120 bin kişiyi nasıl böyle perişan edebilir?

Ama bu yaşandığına göre, demek ki artık ciddi problemler kendini hissettirmiş durumda, o zaman çözüm üretmemiz lazım. Çözüm üretecek yöntemleri de zaten bu çerçevede Üçüncü Selim başlatacak, sonrasında aşama-aşama İkinci Mahmut'tur, Sultan Abdülmecit'tir, İkinci Abdülhamid'dir, arada Sultan Abdülaziz, yani aşama-aşama şeye doğru geleceğiz.

Şimdi Üçüncü Selim'in tabi ki ordudaki başarısızlık önemli olduğu için öncelikle bir ordu kurduğunu biliyoruz, Nizam-ı Cedid Ordusu.

Bakın, şimdi bu aynı zamanda bizi yakın tarihimizdeki bazı anlam kargaşalarına da açıklık getirecek bir resim var burada. Şimdi Batılılaşma olarak genellikle, yani Cumhuriyete gide bu yolda bütün gelişmeler bir Batılılaşma olarak değerlendirilir. Şimdi Üçüncü Selim de bakıyor, yani mevcut ordu işe yaramıyor, dolayısıyla yeni bir ordu, düzenli bir ordu, sistemli bir ordu ve savaş meydanına geldiğinde iş yapacak bir ordu kurmak lazım. Ama aynı zamanda o 8 bin kişinin başarısı nereden geliyordu? Düzenli olmalarından, kıyafetlerinin bile düzenli olmasından kaynaklanıyordu.

Ha dolayısıyla şimdi bu Nizam-ı Cedid Ordusunu oluşturdu. Şimdi bu orduya baktığımızda, bakın mavi ve kırmızı üniforma giymişler. Bizim insanımız buna bakıyor, diyor ki, ya bu mavi-kırmızı üniformalar Fransız askerlerinin üniforması. “O zaman biz Fransız ordusu gibi mi olacağız, yani bizim askerimiz Fransız mı olacak” şeklinde bir eleştiri getiriyorlar. Böyle olması halinde buna Batılılaşma diyoruz.

Fakat şimdi Üçüncü Selim'in yaptığı şey şu aslında: Evet, görünüm olarak Fransız ordusuna benziyor, fakat bu ordunun tabur imamları var ve bu orduda 5 vakit namaz kılmak mecburi, Nizam-ı Cedid Ordusunda herkes 5 vakit namazını kılacak. Şimdi Fransız ordusunda böyle bir uygulama var mı? Yani 5 vakit namaz kılmak gibi bir uygulama yok.

O zaman bu Nizam-ı Cedid Ordusu ne oldu?

Her ne kadar görünüm itibarıyla bir Fransız ordusuna benzese de ruh itibarıyla Türk ordusu ve onun gereğini yerine getirecek, işte buna da ‘modernleşme’ diyoruz. Yani çağın gereklerini yaparak, evet Batı’dan birtakım kurumları model alıyorsunuz, ama onu yerlileştirecek şekilde muhakkak birtakım ilave unsurlar da gündeme getiriliyor. Dolayısıyla bizim aslında yakın dönem tarihimizde Batılılaşmaktan çok modernleşme kavramı daha yerli yerine oturan bir husustur, zaten Cumhuriyete gidiş de bu anlamda değer taşır.

Şimdi Üçüncü Selim’in yapmış olduğu çok anlamlı bir icraat daha var, işte modernleşme diyoruz ya, dünya bir yerlere gidiyor, milli devletler ön plana çıkmaya başlıyor. Şimdi bu çerçevede içinde milli devletlerin kendini sembolize edecek bayrak belirlemeleri söz konusu. Dolayısıyla bizim de o dönemde iktidarda Devlet Başkanı kim? Sultan Üçüncü Selim ve dolayısıyla Sultan Üçüncü Selim Türk Devleti’nin bayrağını belirleyecek ve bizzat karar merciinde olarak dedi ki Sultan, “Bizim bayrağımızın rengi kırmızı olacak, bayrağımızda ay ve yıldız olacak, ay ve yıldız da beyaz olacak.”

Dolayısıyla bu görmüş olduğunuz Nizam-ı Cedid Ordusunda ilk defa... Biraz önce gururla sallıyorduk değil mi bayrağımızı? Her zaman coşkuyla bayrağımızı gördüğümüz zaman gözlerimiz yaşarır, hep gurur duyarız bayrağımızla, dünyanın en güzel bayrağıdır, gerçekten de öyledir, işte banisi Üçüncü Selim, bayrağımız böyle olacak diyor. Ve bu Nizam-ı Cedid ... işte Türk Bayrağıyla gösteri yapıyorlar, bu çok önemli bir dönüm noktasıdır aslında.

Ve bu ordu, aynı zamanda şunu söylemek lazım: Napolyon’un Mısır’ı işgalinden sonra Napolyon İstanbul’u ele geçirmek üzere bugünkü işte Filistin bölgesinde kuzeye doğru bir askeri hareket düzenlemişti, işte Akka’da Napolyon’u durduran ve hayatındaki ilk mağlubiyeti tattıran da bu Nizam-ı Cedid Ordusudur, yani Fransız ordusu falan değil, çünkü aynı zamanda başka manevi duygularla da hareket ediyor.

Dolayısıyla Türk Bayrağımızın... İşte bu da Kırım Savaşı sırasında müttefik üç ülkenin subayları kendi bayrakları önünde bir poz vermişler. Dolayısıyla bayrak demek ki bize bir Osmanlı yadigarı, yani Türkiye Cumhuriyeti'ne bu şekilde intikal etti.

Şimdi Cumhuriyet ilanı, öncesi veya sonrası, ne zaman olursa olsun **Atatürk** yeni bir rejim kurdu. Şimdi yeni rejim kurarken, “Bu bayrak Osmanlı Bayrağıdır, bunu değiştirmemiz gerekir” şeklinde bir icraata girişti mi? Tabi ki kesinlikle girişmedi, girişmek bir tarafa aklına bile getirmede. O yüzden işte bugün bir tarihi devamlılık çerçevesinde biz aynı bayrağımızı kullanmaya devam ediyoruz.

Ve Cumhuriyet de böyle bu yollardan geçerek geldi işte, aşama-aşama yapılan reformlar; ama hepsinde de bir yerlileşme söz konusu, yapılan her uygulamada yerlileşme söz konusu. Mesela bir eğitim kurum açılacak, diyelim Fransız eğitim sistemi örnek olarak alınıyor, müfredat da örnek alınıyor, işte fizik dersidir, kimya dersidir, matematik dersidir vesaire. Ama devlet şunu da yapıyor: İlave olarak Türkçe, Arapça, Farsça ve din dersi koyuyor. Şimdi bunları koyduğunuz zaman artık o bir Fransız okulu olmaktan çıkıp Türk okulu olmaya başlıyor. İşte Bu da Batılılaşma değil aslında, çağın gereğini yapmak ve modernleşmenin bir unsuru olarak dünyaya ayak uydurma çabası.

Şimdi bunun giderek semeresi de alınmaya başlayacak. Mesela şimdi işte 8 bin kişilik ordu karşısında perişan olan Türk ordusu, kısa bir süre sonra Napolyon'u eğer ciddi bir şekilde yenilgiye uğratabiliyorsa, demek ki bu yapılan çabaların boşa olmadığını da muhakkak hatırlamamız gerekiyor.

Şimdi sonrasında İkinci Mahmut, yani gene icraatlarıyla çok önemli tarihi bir karakter. Bütün yaptıklarını saymamız mümkün değil, ama hükümet sistemi getirdi ülkeye. Merkezi sistem, devletin başkentten yönetilme sistemi ve kabine, yani sadrazam artık başbakan gibi hareket ediyor, mutlak vekil değil, diğer nazırlar da biraz uzmanlık alanı, işte Maarif Nazırı, Dahiliye Nazırı, Hariciye Nazarı, bir hükümet yapısı oluşturdu. Bu da işte hem modernleşmeye, hem de Cumhuriyet'e giden yolun kilometre taşlarının döşenmesi anlamında karşımıza çıkıyor.

TÜRKİYE KAMU-SEN
“100. YILINDA BİR TÜRK MUCİZESİ
CUMHURİYETİN DÜNÜ, BUGÜNÜ VE YARINI”
28 EKİM 2023

9

Tabii tek örnek bu değil, ikinci Mahmut birçok yapmış olduğu faaliyetlerle de aslında Cumhuriyet’e gidecek yolun zeminlerini hazırlamış oluyor.

Mesela sonrasında Sultan Abdülmecid’e bakıyoruz, şimdi Tanzimat Fermanını ilan etti. Burada yine değinebilecek birçok konu var, ama özellikle bir husus son derece önemli. Sultan Abdülmecid, Tanzimat Fermanı’nda kendi padişahlık yetkilerini sınırlama yoluna gidiyor, bu da bir adım, şimdi artık padişahlar eskisi gibi...

Meşhur bir söz vardır ya, ‘Astığı astık, kestiği kestik’ diye, artık eskisi gibi değil, niye? Çünkü bir kural getirdi ve dedi ki bundan sonra mahkeme kararı olmadan kimse idam edilemez, müthiş bir dönüşüm.

Şimdi önceki padişahların biliyorsunuz yasal olarak şöyle bir yetkisi var, hani meşhur tarihe geçmiş sözdür: “Vurun kellesini!”

Şimdi ‘vurun kellesini’ dediği zaman evet adam gitti! Yani eğer sonradan fikrinden caymazsa padişah. Ama şimdi artık padişah ‘vurun kellesini’ falan diyemez. Mahkeme kararı olacak, ancak o zaman bir mahkeme idam kararı verebilir.

Dolayısıyla böyle aşama-aşama gidilen bir nokta, sonrasında da zaten Kanun-i Esasi, Kanun-i Esasi 1876. Giderek sınırları daralan padişahlar ve hükümetlerin giderek ön plana çıkması ve Kanun-i Esasi 1876’da ilan edildikten sonra 1909 değişiklikleri de gerçekten önemli ve çarpıcıdır. Şimdi 1909 değişikliklerinde şu oldu: Dendi ki padişah, istediği bir kişiyi sadrazam olarak atayamaz.

Kimi atar peki?

Meclisten güvenoyu alabilecek bir kişiyi sadrazam olarak ancak atayabilir ve sadrazamın kuracağı hükümet de mecliste güvenoyu almadan göreve başlayamaz. Güvenoyu almak gibi bir zorunluluk var artık 1909 ve sonrasında. Bunların hepsi Osmanlı döneminden ve aşağı-yukarı da işte gördüğümüz gibi Cumhuriyet’e giden sürecin kilometre taşlarının burada döşendiğini görebiliyoruz.

Sonrasında tabii ki bir savaş dönemi, yani Balkan savaşları, Trablusgarp Savaşı, Birinci Dünya Savaşı, bunun getirdikleri sıkıntılar ve de yapılan milli mücadele. Burada da artık **Atatürk**’ü görüyoruz bir lider olarak ülkenin düşman işgalinden kurtarılmasında çok önemli bir rol oynamış, tarihi bir şahsiyet.

Atatürk’ün zaten kafasında öteden beri Cumhuriyet fikri mevcut.

Şöyle bir anekdot anlatmak isterim: Şimdi 1907 yılındayız, 1907 yılı Sela-nik. Henüz İkinci Meşrutiyet ilan edilmemiş, Sultan Abdülhamid padişah ve gençlerin birçoğu Sultan Abdülhamid’e muhalif, hatta ciddi bir şekilde muhalif. Bir şekilde ona suikast yapıp öldürmeyi de düşünüyor birçoğu. Sık sık da oturup sohbet ediyorlar, işte Talat Paşa var, Enver Paşa var, Cemal Paşa var, Fethi Okyar var, İsmail Canbolat var, Rahmi Bey var vesaire yani birçok genç. Şimdi bunların ortak noktası şu: “Şu Abdülhamid gitse de ülke vallahi ne kadar güzel olur, bir devirebilsek şu Abdülhamid’i” şeklinde. Şimdi orada bir de Yüzbaşı **Mustafa Kemal Bey** var, aralarında o da var.

Şimdi o diyor ki; “Ya arkadaşlar hep diyorsunuz ki Sultan Abdülhamid gitse de ülke ne güzel olur diye söylüyorsunuz, ama peki sonrasını planladınız mı?” diyor, “Yani sonra ne yapacağız, Abdülhamid gitti diyelim, sonra ne yapacağız?” Şimdi aldığı cevap aslında biraz kolaycı bir cevap, “Ya hele bir Abdülhamid gitsin de sonrası kolay.” Şimdi işte sonrasının kolay olmadığı bilahare çok net bir şekilde karşımıza gelecek, yani işte Trablusgarp Savaşı, Balkan savaşları, Birinci Dünya Savaşı... **Mustafa Kemal Bey** de sonrası kolay demek yerine ileriki dönemlerde aslında aşama-aşama nereden nereye gidilmesi gerektiğini hep kafasında planlaya planlaya hareket etti, diğerleri daha çok günlük meselelere bakıyor, sonrası kolay. Ama hiç de öyle kolay değil, çünkü Avrupa öyle yoğun bir şekilde saldırıyor ki, bugün de yine yaşıyoruz tabii ki Gazze-Filistin meselesinden dolayı Avrupa’nın ne kadar çifte standartlı, ikiyüzlü olduğunu.

TÜRKİYE KAMU-SEN
“100. YILINDA BİR TÜRK MUCİZESİ
CUMHURİYETİN DÜNYÜ, BUGÜNÜ VE YARINI”
28 EKİM 2023

11

O yüzden işte bu hesapları yapmazsanız, çoğu zaman hüsrarla biten neticelerle karşılaşma imkânınız olur, yani böyle bir handikabınız olur.

İşte **Atatürk**, hayatı boyunca hep şunu dile getirmiştir: “Ben tarihi çok iyi bilirim -zaten çok tarih kitabı da okuyor- eğer bu kadar iyi tarih bilmesem, ülkenin başına gelecek felaketleri önceden kestirip ve tedbir alamazdım” şeklinde bir düşüncesi var. İşte bu duyumlar hep tabii ki tarihi bir süreç içinde yaptıklarına dayanıyor. Aşama-aşama ülkeyi Cumhuriyet’e doğru getirmesi, milli mücadeleyi kazanması. Özellikle tabii eğitimciler de var aramızda, onlar açısından da muhakkak şunu belirtmek gerekir. Milli mücadelenin en kızgın anlarından birinde 15 Temmuz 1921, Yunan orduları işte büyük bir hayaller Ankara’yı ele geçirmek üzere Kütahya-Eskişehir savaşlarını yaparlarken, **Atatürk** Ankara’da Maarif Kongresini topluyor ve şu mesajı veriyor, “Bizim ordumuzu belki yenebilirsiniz, ama bizim bir de burada Maarif Ordumuz var, onu mağlup etmeniz mümkün değil” şeklinde bir değerlendirme son derece önemlidir.

Milli mücadelenin kazanılmasından sonra da 1 Kasım itibarıyla saltanatın kaldırılması, orada bir ifade hemen ona bir şey yapabilirsem, saltanatın kaldırılmasından sonraki şey önemlidir, ona bir bakalım.

Bakın, 1 Kasım 1922’de saltanat kaldırıldı, aynı gün Meclis’in almış olduğu bir karardır bu, ne diyor; Türkiye haklı hakimiyeti şahsına müstenit olan İstanbul’daki şekli hükümetin 16 Mart 1920’den itibaren ebediyen tarihe ... Yani burada da devletteki devamlılığı net bir şekilde gösteren bir husus. İstanbul’daki hükümet şeklinden bahsediyor, yani ‘Biz bir devlet falan yıkmadık veya yeni bir devlet kurmadık’ diyor, Meclis söylüyor bunu. Meclis’i yönlendiren de **Mustafa Kemal Atatürk** bizzat.

Ne yaptık peki?

Biz 16 Mart’tan itibaren, yani İstanbul’un resmi işgal edildiği tarihten itibaren artık öyle bir hükümet tanımıyoruz, bizim hükümetimiz işte bilahare Cumhuriyet’i ilan edecek hükümet ve rejim de bu şekilde olacaktır.

Evet, bu çerçevede o zaman şu şekilde tamamlayalım, saltanatın kaldırıldığı tarihte aynı zamanda ... Haber Ajansı diye bir uluslararası ajans var, onun ifade etmiş olduğu bir bilgi de şu şekilde: “Osmanlı Devleti unvanı Türkiye Devleti unvanına dönüştü.” Bu matbaa tarafından Türkiye’de Cumhuriyet’in ilanı olarak algılanıyor. Dünya böyle baktı meseleye ve sonrasında zaten işte **Atatürk**’ün aşama-aşama planladığı gibi Cumhuriyet’in ilanı, Necdet Hoca bahsetti, 29 Ekim günü o Anayasa değişikliğini yapılması.

Teşekkür konuşması çok önemlidir **Atatürk**’ün, Cumhurbaşkanı seçildikten sonra bakın diyor ki; “Milletimiz haiz olduğu evsaf ve liyakatini hükümetinin yeni ismiyle medeniyet dünyasına daha kolaylıkla izaha muvaffak olacaktır.”

Yani yine yeni bir Türk devleti kurulduğundan falan söz etmiyor, Hükümet olarak yeni ismimiz artık Türkiye Cumhuriyeti demiş oluyor.

Bir de son olarak şunu da belirtmek isterim:

Bunu da özellikle **Türkiye Kamu-Sen**’in çalışma faaliyetleri içinde yer aldığını düşündüğüm için ve bildiğim için şey yapıyorum. Cumhuriyet’in 10. yılında bir toplantı sırasında **Atatürk** gençlerle sohbet ediyor.

Bu sohbet sırasında Talebe Birliği Başkanı Mehmet Ali Bey isimli bir genç **Atatürk**’e diyor ki; “Paşam şimdiye kadar birçok icraat yaptınız, reform yaptınız, fakat bunlar daha çok maddi reformlar. Bize gençlik olarak, biz gençlere nasıl bir ideal göstereceksiniz?” şeklinde bir ifadesi var.

Ona vermiş olduğu cevapla sözlerimi de tamamlamış olayım.

Şimdi **Atatürk** diyor ki gence; “Biz 15 milyonuz, dünyadaki Türkler 15 milyondan ibaret değil, şu haritaya bak, dünyanın her tarafında Türkler yaşıyor. Bugün için siyasi bir birlik düşünülemez, çeşitli engeller var. Güneş Dil Teorisi üzerinde durmam bunun için, dil tarih inkılabını yaymak istiyorum. Meseleye bir kültür birliğinden başlamak lazım, evvela lehçelimizi düzeltelim. Türkiye’de konuşulan Türkçe, bütün Türk âleminde anlaşılmalıdır. Zamanla kültür birliği siyasi birliğe de erişir, ama ya yüzyıl sonra, ama 50 yıl sonra, ama bu muhakkak olacaktır, size bundan büyük nasıl bir ideal önerebilirim?” şeklinde...

Evet, gencimize gelecekteki idealini, neler yapmaları gerektiğini bu şekilde vurgulamış oluyor.

Türkiye Kamu-Sen’in de bu tarz faaliyetleri olduğunu bildiğim için bunu özellikle vermek istedim.

Teşekkür ediyorum, ben sözlerimi burada tamamlıyorum.

(Alkışlar)

TÜRKİYE KAMU-SEN
“100. YILINDA BİR TÜRK MUCİZESİ
CUMHURİYETİN DÜNÜ, BUGÜNÜ VE YARINI”
28 EKİM 2023

13

OTURUM BAŞKANI PROF. DR. NECDET HAYTA

Vahdettin Engin hocamıza çok teşekkür ediyoruz, gerçekten bize bu süreci güzel bir şekilde anlattı. Üçüncü Selim dönemi modernleşmenin ciddi anlamda başladığı bir dönem, sonrasında İkinci Mahmut dönemi yine hocamın söylediği gibi modern anlamda devlet yapılanması, devlet teşkilatı, bürokrasinin şekillenmeye başladığı dönem. Tanzimat Fermanı ki bazı meslektaşlarımız Anayasa diye de söylüyorlar, ilk defe padişahın yetkilerinin sınırlandırıldığı ve padişahın ferman gereği çıkarılacak kanunlara uyacağına dair yemin ettiği, kendi yetkilerinin sınırlandırılmasını kabul ettiği bir dönem. Bu dönemde vilayet, sancak ve kazalarda meclisler oluşturulmaya başlandı ve halk yönetime yavaş yavaş katılmaya başladı.

Yine Birinci Meşrutiyetle beraber ilk defa bir Parlamento ve ilk defa bir yazılı anayasa kabul edildi. Her ne kadar istediğimiz manada modern bir anayasa olmasa da, İkinci Meşrutiyetle bu daha modern bir anayasaya dönüştü ve yeniden bir Parlamento gerçekleştirildi. Artık bundan sonra Cumhuriyet’e doğru bir adım daha yaklaşmış oldu.

Sadece uygun zamanı, uygun şartları bekleyen ve bunu gerçekleştirebilecek büyük bir lidere ihtiyaç vardı, işte bu lider de **Gazi Mustafa Kemal Atatürk** oldu ve bu şekilde Cumhuriyet ilan edilmiş oldu.

Ben hocamıza tekrar teşekkürü diyorum bu süreci bize güzel bir şekilde anlattığı için.

Şimdi ikinci konuşmacımız Erzincan Binali Yıldırım Üniversitesi Tarih Bölümü Öğretim Üyesi Sayın Profesör Doktor Salim Gökçen Hocamız.

Kendisi bize Cumhuriyet’in ilanı sürecini, son ilan boyutunu anlatacak.

Buyurunuz Sayın Hocam.

PROF. DR. SALİM GÖKÇEN

Sayın Başkan, teşekkür ediyorum.

Sayın başkanlarım, kıymetli **Türkiye Kamu-Sen** Başkanım, değerli Türkiye Eğitim-Sen Başkanım ve kıymetli başkanlar, değerli hazirun; kıymetli hocam Cumhuriyet’in ilanına kadar gelen süreç içerisinde Osmanlı Devletinin geçirmiş olduğu aşamaları özellikle yenileşme hareketlerini çok güzel bir şekilde anlattı. Aslında Cumhuriyet inkılaplarına baktığımızda, **Atatürk** inkılaplarına baktığımızda bunların Osmanlı Devletinin yenileşme hareketleri, ıslahat hareketlerinin bir devamı olduğunu görürüz. Yani yapılan Harf İnkılabından tutun kılık-kıyafet düzenlemesine kadar... Harf İnkılabı diyorum, çünkü biz aslında ilk defa 1 Kasım 1928’de Latin alfabesine geçiş denemesini ortaya atmadık, aslında bunun arka planında Osmanlı Devletinin son döneminde yaşanan gelişmeler söz konusuydu. Örneğin Sultan İkinci Abdülhamid’in yaptırmış olduğu eğitimle ilgili bir araştırmada uzmanların kendisine ilettiği rapor, aslında konuşulan dil olan Türkçe ile yazı dili olan Arap alfabesinin sesli harflerden kaynaklanan uyumsuzluğu nedeniyle okuma-yazma oranının oldukça düşük olduğunu gördü.

Bu yapılan araştırmada şunu görüyoruz: Osmanlı Devletinde okuma-yazma oranı yüzde 5, yani yüzde 95’lik bir okuma-yazma bilmeyen bir kesim olduğu ortaya çıkıyor. Aslında Sultan Abdülhamid de buna oldukça şaşırıyor, çünkü her yerde sıbyan mektebi var. Çünkü okuma-yazmanın ilk öğrenildiği bu mekteplerde insanlar, küçük yaştaki çocuklar bu şekilde okuma-yazmayı öğreniyor. Uzmanların buna söyledikleri şey şu: Sizin konuşma diliniz olan Türkçe ile yazılı dili olan Arap alfabesindeki bu uyumsuzluk, çocuklarınızın çok geç okuma-yazma öğrenmesine sebep oluyor. Günlük hayatta kullanmadıkları için de bu nedenle unutuluyor, çok çabuk unutuluyor ve okuma-yazma oranının düşük olmasının en büyük sebebi de bu deniliyor. Abdülhamid’in bunun karşısında ne yapılacağına yönelik sorusuna uzmanların verdiği yanıt açık, sizin konuşma dilinize en uygun yazı dili Latin alfabesidir.

Sultan Abdülhamid bu dönemde, 1880’li yılların başında Latin alfabesine geçişle ilgili bazı denemeler yapıyor, ama siz de takdir edersiniz ki o dönem aslında Birinci Meşrutiyetin kaldırıldığı, Anayasanın rafa kaldırıldığı bir dönem ve o istibdat dönemi olarak adlandırdığımız bu süreçte Abdülhamid’in bazı tabii çekinceleri de var. Zaten Balkan Dağlarında birçok yerde meşrutiyetin ilan edilmesine yönelik birçok gelişme meydana geliyor ve halkın tepkisinden çekindiği için de Latin alfabesine geçiş denemesi rafa kaldırılıyor.

Daha sonra İttihat Terakki'nin 1910'lu yıllarda bu Latin alfabesine geçişle ilgili bir deneme yaptığını görüyoruz, ancak savaşın ortaya çıkması bunun hayata geçmesini engelliyor. Nihayetinde 1 Kasım 1928 Osmanlı eğitim sisteminin içinde gelmiş, Osmanlı Devleti için savaşmış, mücadele etmiş **Mustafa Kemal Paşa**'nın Harf İnkılabını gerçekleştirmesiyle sonuçlanıyor. Keza kılık-kıyafetle ilgili düzenlemeye de baktığımızda, Şapka İnkılabı dediğimiz inkılap aslında Osmanlı Devletinde o yenileşme hareketleri içerisinde İkinci Mahmut'un kılık-kıyafet düzenlemesinden çok farklı değil. İkinci Mahmut da nihayetinde devlet nizamında bir düzen getirebilmek amacıyla devlet memurlarının sarık yerine fes giymeleri yolunda ve bazı kılık-kıyafet düzenlemesi yapılmasına yönelik uygulamayı hayata geçiriyor. O dönemde de Sultan İkinci Mahmut'a 'Gavur Padişah' diyen, bundan dolayı ... giymekle suçlamalara yol açan bir padişah durumuna geliyor.

Bundan yüzyıl sonra **Mustafa Kemal**, o fes giymekle dinden çıkıldığı söylenen -aslında cehaletin geldiği boyutu da bize gösteriyor- yüzyıl sonra bunun çok değişmediğini, giymekle dinden çıkılması söz konusu olan fesin kaldırılıp yerine şapkanın gelmesiyle tekrar bazı kesimden insanların “din elden gidiyor” söylemleriyle ortaya çıkmasına yol açıyor. Aslında Osmanlı Devletindeki bu yenileşme ve gelişme hareketlerinin gerçek manada hayata geçirilmesinin rejim değişikliğiyle mümkün olabileceği gören bir **Mustafa Kemal** var. Harp okulunda almış olduğu eğitim, o dönemin Osmanlı Devletinin gerçekten aydın diyebileceğimiz entelijansiyesini oluşturan, entelektüel kesimini oluşturan insanlar o harp okulunda yetişen insanlar. Bunun da ayrıca bir çalışma konusu olduğunu düşünüyorum, çünkü **Mustafa Kemal**'in nesli, o harp okullarından mezun olan o nesil, Cumhuriyet'in kurucu nesli. Bunların müfredatları, hocaları, o dönemki eğitimi çok iyi incelenmeli, çünkü **Mustafa Kemal** ve akranları, aynı dönem eğitim alan arkadaşları çok iyi Fransızca biliyorlar. Şunu da ifade edelim: Aslında Osmanlı entelijansiyesi bu dönemde bir ... yani çok iyi Fransızca bilirler, Fransız kültürüne hakimdirler ve Fransız düşünür ve aydınlarının yazılarını, onların yayınlarını takip ederler.

Mustafa Kemal'in de düşünce dünyasına baktığımızda, aslında Jean-Jacques Rousseau gibi, Montesquieu gibi çok önemli yazarlardan, Fransız düşünürlerinin etkilendiğini, aslında bu Cumhuriyet fikrinin de ortaya çıkmasında bu düşünürlerin oldukça etkili olduğunu söyleyebiliriz.

TÜRKİYE KAMU-SEN
“100. YILINDA BİR TÜRK MUCİZESİ
CUMHURİYETİN DÜNÜ, BUGÜNÜ VE YARINI”
28 EKİM 2023

16

Burada önümüze Cumhuriyet kavramı çıkıyor, nedir Cumhuriyet?

Aslında Cumhuriyet çok eski bir rejimdir, yeni bir rejim değildir, ancak 1789 Fransız İhtilaliyle beraber Fransız Cumhuriyeti, İtalya Cumhuriyeti o dönem itibarıyla dünyada bu rejimin yönetsel olarak uygulandığı yönetimler olarak ortaya çıkıyor.

Aslında bakarsanız Fransa’da bu Fransız Cumhuriyet’inin ortaya çıkmasında uygulanan yöntemin bir vatandaşlık sistemi olduğunu görüyoruz, yani Fransızlar Cumhuriyet rejimini uygularken bu şekilde bir sistem ortaya attılar, yalnız o dönemin vatandaşları arasında sınıf farkı vardı, sınıflara ayrılmışlardı. Bu sınıflar dolayısıyla da herhalde bazı vatandaşlar daha demokratsılar, daha demokratiktiler. Şöyle açayım: İtalyan Cumhuriyeti’ne, Fransız Cumhuriyet’ine baktığınızda o dönemlerde vergi esasına dayalı bir vatandaşlık vardı, yani 50 lira verebilerseniz rey verebilirsiniz, eğer 100 lira vergi veriyorsanız seçilebiliyorsunuz, aday olabiliyorsunuz. Eğer hiç para vermiyorsanız insan değilsiniz, yani hiç dikkate alınmazsınız, ciddiye alınmazsınız. Oysa Türk’ün Cumhuriyet’i, Türkler tarafından ortaya atılan Cumhuriyet kavramı böyle bir vatandaşlık sistemi ortaya atmıyor.

Şöyle ki: Osmanlı’da ilk defa Jön Türklerin, Genç Osmanların ortaya attığı bu fikri yapılanmada şunu görüyoruz, bu tür vatandaşlık sisteminden ziyade halkın yönetime katılımı. Zaten ilk Birinci Meşrutiyetle beraber Parlamenter sistemin oluşturulmaya çalışıldığında önce atananların oluşturduğu bir Ayanlar Meclisi, bunun yanında 50 bin kişinin bir mebus seçme esasına dayalı bir Meclis-i Mebûsan oluşturulmasında bunu görebiliyoruz.

Mustafa Kemal’in aslında nesli başka bir şeyi de düşünemezdi, çünkü Çanakkale’yi gören, Kut’ül Amare’yi gören, efendim, o dönemde Trablusgarp’ta bulunan, vatanın yok oluşunu, yavaş yavaş elden gidişini gören bir neslin aslında bundan başka bir rejimi benimsemesi de pek mümkün değildi. Her ne kadar milli mücadele döneminde **Mustafa Kemal** bütün organlarıyla Cumhuriyet’e hazırlık aşamasını başlatmış olsa da, **Mustafa Kemal** Anadolu’ya geçtiği andan itibaren aslında o stratejiyi, belirlemiş olduğu strateji yeni bir devletin oluşumuna yönelik bir stratejiydi.

Oluşturduğu bütün kurumlarda, kongrelerde, Sivas’ta, Erzurum’da, Heyet-i Temsiliyede ve en önemlisi Ankara’da oluşturulan Meclis-i Mebûsan’da aslında **Mustafa Kemal** yeni bir devleti ve bunu oluşturmaya yönelik bütün kurumsal yapıyı meydana getiriyordu, sadece adı Cumhuriyet değildi. Elbette ki o dönem itibariyle vatanın kurtuluşu, toprakların işgalden kurtarılmasına yönelik bir hareket tarzı içerisinde bütün toplamı tek bir hedefe yönlendirmek gerekiyordu. Aslında ilk oluşturulan meclis, birinci meclis konvansiyonel bir meclisti, yani tamamen uzlaşmayla oluşturulmuş ve yoğun bir şekilde muhalefeti barındıran bir meclisti. Çok farklı görüşlerin bir arada bulunduğu bir meclisti, ama o kadar demokrat bir meclisti ki, başkanını meclis seçiyordu, komutanını meclis seçiyordu, bakanları meclis seçiyordu, tek tek oylanıyordu bakanlar. Bunun dışında yine Başkomutan da, Meclis Başkanı da **Mustafa Kemal**, yine meclis tarafından seçiliyordu.

Mustafa Kemal’in birçok görüşü, alacağı kararlar yine mecliste ekseriyetle kabul ediliyordu, yani çoğunluk sistemi uygulanıyordu.

Bu dönemde kullanılan kavramlara da baktığımızda hepsinin milli duyguları öne çıkaran, daha doğrusu milliyetçiliği ön plana çıkaran kavramlar olduğunu görüyoruz. Kuvay-i milliye, milli irade, milli mücadele, milli meclis, bu kavramların hepsi aslında Cumhuriyet’inin kuruluşunda milliyetçiliğin ne kadar önemli bir rol oynadığını da bize gösteriyor. Onun için evet Kut’ül Amare’de, Çanakkale’de vatanın birer birer yok oluşunu gören, Avrupa’daki Balkanların Osmanlı’yı terk edişini gören, Ortadoğu’nun yavaş yavaş elden çıktığını gören bu neslin aslında başka bir şeyi düşünmesi mümkün değildi, milliyetçilik, Türkçülüğün dışında. Nitekim Türkiye Cumhuriyet’i devletin kuruluşunda da bunu ön planda tuttuklarını görüyoruz.

Burada söyleyebileceğimiz bir başka husus, Cumhuriyet’in adının Türkiye olması. Neden Türkiye adı benimsendi? Çünkü baktığımızda o zamana kadar kurulmuş Türk devletleri içerisinde Türk ismini barındıran tek bir devlet vardı, Gök-türk Devleti. Bu, yeni kurulan devlete Türkiye Cumhuriyet’i Devleti adı verilmesinde, Türkiye adının aslında ilk defa ortaya çıkmadığını da ifade etmemizde fayda var diye düşünüyorum. Batı dünyası bu toprakları Türkiye olarak ifade etmekteydi, bütün Batı kroniklerinde, Batı yayınlarında aslında yazışmalarda da bunu görebiliyoruz. Ottoman ifadesi, yani Osmanlı tabiri, devlet için kurulan Osmanlı tabiri, devletin son yüzyıllarında ortaya atılan ve kullanılan bir kavramdı. Hatta Selçuklu Döneminde bile İtalyan kaynaklarına baktığımızda ‘Türkmenya’, ‘Türkiya’ gibi kavramların Anadolu için kullanıldığını görebiliyoruz. Burada elbette ki Türkiye isminin kullanılması da bu anlamda hem Türkler için Osmanlı Devletinden yeni devlete devreden vatandaşlar için de o kadar yadırganacak bir kavram değildi. Burada **Mustafa Kemal**’in devletin nizamı, düzeni ve sistemi oluştururken bir taraftan da bir milleti yeniden ayağa kaldırmaya yönelik bir yapılandırmayı da hayata geçirdiğini söyleyelim. Aslında bu konu Hayati Hocamın konusu çok fazla girmek istemiyorum, ancak şunu ifade etmek isterim: Millet kimlik olarak hangi kimliğe mensup olduğunun çok fazla bilincinde değildi, çünkü Osmanlı Devletinin millet sistemi içerisinde oluşturulan kavramsal yapılanmada da Türk milleti Türk kimliğini kullanma konusunda oldukça geri plandaydı.

İşte **Mustafa Kemal**’in Cumhuriyet’in kurulduğu andan itibaren 10 yıl boyunca sürekli, **“Türk; öğün, çalış, güven.” “Ne mutlu Türk’üm diyene”** gibi Türk kelimesini öne çıkarmasının arkasında yatan en önemli neden, bir millete ne olduğunu ya da kimliğini hatırlatmak anlamına geldiğini de söyleyelim. Nitekim Türk Dil Kurumu’nun oluşumu, Türk Tarih Kurumu gibi kurumsal yapılanmaları ortaya çıkarması **Mustafa Kemal**’in, Türk’ün hem dil, hem de tarih olarak ne kadar geriye gittiğini ve Türk kültürünü ortaya koymaya yönelik çalışmaları olduğunu bilmemiz gerekiyor.

Osmanlı Devletinin eğitim sisteminde de Türk tarihi konusunda çok fazla bilgiye sahip olunmadığını ya da buna yönelik herhangi bir bilgi verilmediğini görüyoruz.

Yani Osmanlı vatandaşları Türk tarihini bilmiyordu, hatta Selçuklu tarihi konusuna da çok fazla eğitim sistemi içerisinde bilgiye sahip değillerdi. Bütün bunlar Türk kimliğinin ortaya konulmasında son derece önemli bir husustu.

Peki, **Mustafa Kemal** öteden beri Cumhuriyet rejimini düşünüyordu, neden Ankara’da Meclis’i kurduğunda, bir Ankara Hükümeti oluşturduğunda bu hükümete Cumhuriyet adını vermedi, bu da tabii ki çok sorulan ve çok merak edilen bir konu. Öncelikle saltanat ve hanedan çok önemli bir engeldi **Mustafa Kemal**’in önünde, bu saltanat konusu Cumhuriyet’in ilanı noktasında **Mustafa Kemal**’in elini kolunu bağlıyordu, çünkü toplum içerisinde halifeye olan saygı ve saltanatla yüzyıllardır toplumla barışık olan durum, bu durumu, yani Cumhuriyet’in ilanını engelleyen en önemli husustur.

Nitekim **Mustafa Kemal** öncelikle saltanatın kaldırılması konusunda bir adım atmış, burada halifelik daha sonra Cumhuriyet’in ilanından 1 yıl sonra kaldırılmak durumunda kalmış ve haneden üyelerin de ülke dışına gitmeleri bir anlamda Cumhuriyet’in ilanının önünü açmıştır. Bunun dışında Lozan Anlaşmasının da sonuçlanmasının beklenmesi, daha doğrusu milli mücadele sonrasında uluslararası muvazene içerisinde Türkiye’nin tanınması noktasında böylesine uluslararası bir anlaşmanın arkasından ilanın da beklendiğini görebiliyoruz ve hem Lozan’ın, hem de saltanat konusunun Cumhuriyet’in ilanını geciktirdiğini bu anlamda söyleyebiliriz.

Bunun dışında bir de anayasa meselesi var, çünkü Türkiye Cumhuriyet’i Devleti anayasal hukuk nizamı üzerine kurulması gereken bir devlettir, **Mustafa Kemal**’in kapısında öyle bir yapılanma söz konusuydu.

Bildiğiniz üzere 1876 yılında yapılmış olan ilk Anayasa hala yürürlükteydi, bununla birlikte Ankara Hükümetinin yaptığı bir Teşkilat-ı Esasiye Kanunu vardı, 1921’de şunu görüyoruz: Cumhuriyet ilan edildiğinde aslında iki anayasalı bir devlet söz konusu. Türkiye Cumhuriyet’i hem Kanun-i Esasi, hem de Teşkilat-i Esasi Kanunuyla kurulmuş bir devlet durumundaydı. Aslında bakarsanız Türkiye Cumhuriyet’i hukuki düzenini 1924 Anayasasıyla, yani Cumhuriyet’in kurulmasından 1 yıl sonra hayata geçirildiğini söyleyebiliriz.

Bir-iki husus var Sayın Başkanım, onları da ifade etmek isterim. Özellikle Osmanlı Devletinin yıkılmasıyla beraber kurulan Türkiye Cumhuriyet’i devletininki sanki ayrı bir devletmiş, farklı bir oluşummuş gibi gösterilmeye çalışılıyor son dönemde. Yani Cumhuriyet’e karşı Osmanlı’yı savunmak, Osmanlı’ya karşı Cumhuriyet’i savunmak, bir tarafgirlik yapmak, bir marifetmiş gibi ya da bu konudaki yoğun bir propagandanın özellikle sosyal medya üzerinden yapıldığını görüyoruz. Öncelikle şunu ifade edeyim: Siz ne kadar ‘Osmanlı’dan ayırınız’ deseniz de ya da her ne kadar ‘Ben Osmanlı’yım Cumhuriyet’i sevmiyorum’ deseniz de, bu uluslararası anlamda, uluslararası hukuk nizamları karşısında Türkiye Cumhuriyet’i Devleti, Osmanlı Devleti’nin devamı bir ülkedir.

Çünkü uluslararası hukuk nizamında yıkılan devletlerle yerine kurulan devletler birbirlerinin devamı ülkeler olarak görülürler, aynı 1917’de Bolşevik İhtilalinin olmasıyla nasıl Rus Çarlığı yıkılmış, yerine kurulan Sovyet İktidarı Rus Çarlığının devamı olarak kabul edilmişse uluslararası nizamda, Türkiye Cumhuriyet’i Devleti de Osmanlı Devletinin devamı niteliğinde bir devlettir. Nitekim baktığınızda Cumhuriyet’in birçok kurumsal yapısı, hatta birçok düzenlemesinin Osmanlı Devletinden devam ettiğini, bu kurumların devam ettiğini görebiliyoruz.

Bunun dışında Türkiye Cumhuriyet’i Devletin kuruluşuyla beraber özellikle hukuk alanında az önce ifade ettik, **Mustafa Kemal**’in en önemli düşüncesi Cumhuriyet’le birlikte bir hukuk nizamı oluşturmaktı. Maalesef 1911 ile 1923 arasında 12 yıllık savaşta 4 milyon gencimizi kaybetmişiz ki bu gençlerin büyük bir çoğunluğu okuyan, yazan, çizen, entelektüel insanlarımız.

Çanakkale’de kaybettik,

Trablusgarp’ta kaybettik,

Irak’ta, Kut’ül Amare’de kaybettik, Sakarya’da kaybettik.

Yeni kurulan Türkiye Cumhuriyet’i Devletinde yetişmiş bir eleman yoktu, **Mustafa Kemal**’in Cumhuriyet kurulmasıyla beraber, “Evet büyük bir mücadeleyi kazandık, ama asıl kazanılması gereken mücadele bundan sonra cehaletle mücadele son derece önemli” demişti ki eğitime Sayın Hocamın da ifade ettiği gibi daha milli mücadele devam ederken Maarif Kongresi toplaması ve Cumhuriyet’in hemen akabinde yurt dışına öğrencilerin gönderilmesi, yeni kurulacak devletin kurumsal nizamının oluşturulmasında bu eğitilmiş insanların yer alması son derece önemliydi.

TÜRKİYE KAMU-SEN
“100. YILINDA BİR TÜRK MUCİZESİ
CUMHURİYETİN DÜNÜ, BUGÜNÜ VE YARINI”
28 EKİM 2023

21

Nitekim Avrupa'dan neden işte deniliyor, 'Medeni Kanunu niye biz yapmadık, İsviçre'den aldık ya da İtalya'dan Ceza Kanunu, Denizcilik Kanunu İngiltere'den aldık' deniliyor.

Hukukçumuz yoktu, şimdi 130 tane hukuk fakültesi var bugünün şartlarıyla bakarsanız diyebilirsiniz niye Medeni Kanunun biz yapmadık da aldık, yapsın bugün 160 tane hukuk fakültesi, kaldı ki biz İsviçre'den Medeni Kanunu alırken Adalet Bakanı Mahmut Esat Bey İsviçre'de eğitim gördüğü için daha anlaşılır, çünkü Alman Medeni Kanunu daha zor bir kanundu, bu nedenle İsviçre Medeni Kanunu tercih edildi.

Ama şu da var: Biz İsviçre'den Medeni Kanunu aldığımızda 1930'larda **Mustafa Kemal**, Türk kadınına seçme-seçilme hakkını verdi. Medeni Kanunu aldığımız İsviçre, kadınlara seçme-seçilme hakkını 1974'te verdi, yaklaşık 40 yıl sonra, yani Medeni Kanunu biz alırken de diğer kanunları alırken de toplumun yapısına uygun şekle dönüştürerek, adapte ederek uyguladık. Sabrınızı çok fazla zorlamak istemiyorum, Başkanım sabırlarınızdan dolayı size de, bütün dinleyicilere de teşekkür ediyorum. Saygılar sunuyorum.
(Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI PROF. DR. NECDET HAYTA

Salim Gökçen Hocamıza biz de çok teşekkür ediyoruz, Cumhuriyeti farklı bir perspektiften bize anlattı.

Üçüncü konuşmacımız, Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Sosyoloji Bölümünden Sayın Profesör Doktor Hayati Beşirli Hocamız. Haliyle sosyolojik bir yaklaşımla bize bir sunum yapacak, konusu da “Yeni Cumhuriyet, Yeni İnsan ve Toplum Tasavvuru.”

PRO. DR. HAYATİ BEŞİRLİ

Teşekkür ederim, çok sağ olun. (Alkışlar)

İki tane tarihçinin arasında kalmanın zorluğunu yaşıyorum şimdi, hocalarıma şimdiden çok teşekkür ediyorum.

Türkler tarihte aynı zaman diliminde veya farklı zaman dilimlerinde birçok devlet kurdular ve kurdukları devletlerde dönemlerin aktörleri oldular, bu çok önemli bir tespit. Böylelikle aslında Türk devlet geleneği dediğimiz geleneğimiz ortaya çıktı ki bu devlet geleneği, devleti dağılan milletin mevcut veya yeni politik anlayışa göre yeni bir yapılanma içine girmesi, yeni bir devlet kurması şeklinde kendini gösterdi. Yani millet, devamlılığı esasında politik sistemde bazen değişme oldu, bazen mevcut politik düzende devam ortaya çıktı ki yeni politik sistem demek aslında birey, toplum, devlet ve çevre ilişkilerinde farklılaşma demek, bu ilişkilerin yeniden düzenlenmesi demek. Türkiye Cumhuriyeti Devletini de ele alırken birey, toplum, devlet ve çevre ilişkilerindeki yeniden düzenlenmeyi ortaya koymak gerekli, çünkü biz toplumsal yapı dediğimizde bu 4 faktörün birbiriyle etkileşimini ve bu 4 faktöre göre nasıl bir şekillenme olduğunu ortaya koyuyoruz.

Osmanlı Devletinin dağılmasından sonra kurulan Türkiye Cumhuriyeti işte bu sosyal, ekonomik, kültürel ve politik değişimin en önemli örneklerinden bir tanesi. Türkiye Cumhuriyetinin kuruluşuyla Türklerin sosyal ve kültürel yapılarında çok önemli bir farklılaşma ortaya çıktı. Mirasın niteliğinde olduğu Osmanlı Devletinden toplumsal kurumlar farklılaştı. İşte bu farklılaşma aile gibi, eğitim gibi, siyaset gibi, hukuk gibi kurumların kendi yapılarında kendini gösterdi ki, benden önce ki konuşmacılar nispeten buna değindiler. Aslında değişim ihtiyacı birçok alanda zorunluluk hissedilmesinin bir sonucu oldu ki, burada hemen iki tane önemli olay var bunlardan bir tanesi Sanayi Devrimi, bir diğeri de Fransız Devrimi. Sanayi Devrimi ve Fransız Devrimi aslında toplumların yapısında çok önemli değişiklikler meydana getirdi, çok köklü değişiklikler meydana getirdi. Ki bu iki devrim de büyük bir düşünsel miras üzerine kurulmuştu. Avrupa'nın bu anlamda politik fikirler üretmede veya teknoloji üretme kabiliyetindeki ilerleme Fransız Devrimini ve Sanayi Devrimini ortaya çıkarmıştı. Sanayi Devrimiyle beraber gerek üretimde, gerek ulaşımda ortaya çıkan bir etki görüldü, yani insan ve hayvan gücündeki bir gücün üretime katılması ve azalan maliyet, artan üretim kapsamında bir üretim felsefesi ortaya çıktı. Ki bunun demir yolu ulaşımında kullanımını düşünün Avrupa 19.yüzyılın başında demir yolu ağını tamamlamıştı. Demir yolu ağını tamamlaması Birinci Dünya Savaşı gibi savaşta da bu lojistik unsurları güçlendirdi, ki hepimiz Amerika'nın kuruluşunu biliyoruz ki, Amerika aslında doğu ve batı arasındaki demir yolu ağıyla beraber kuruldu.

Bununla beraber demir yolu demek güvenli mevsimsel koşullardan etkilenebilen bir unsur demektir. Bu nüfus ve mal hareketliliğinin hızlanması demektir. Aslında sosyologlar bunun zaman ve mekanda bir daralma olarak tanımlarlar, yani çok kısa sürede güvenli olarak çok geniş bir alana ulaşmadır demir yolu. Bununla beraber ham madde, ham maddelerin işlenmesi ve pazar ihtiyacı. İşte bu unsur düşünüldüğünde 1. Dünya Savaşını anlamak daha kolay olur. Çünkü sanayileşmenin ihtiyacı olan kömür, kömür yataklarının paylaşımı, Almanya ve Fransa arasındaki mücadelenin temel unsurlarından bir tanesidir.

Bununla beraber ikinci büyük unsur ki, Fransız Devrimidir, Fransız Devrimi yurttaş olma, özgürlük anlayışında dünya toplumlarında büyük bir değişim meydana getirmiştir ki, bildiğiniz gibi Osmanlı Devletinin iç işlerine müdahalenin en temel unsurlarından bir tanesi yurttaşlık anlayışında ve vatandaşlık anlayışında değişen alınan ve buna uyum sağlayamama görülür.

Yani 19. yüzyıldaki sanayileşme Osmanlı Devletinde çok iyi bir şekilde hissedilememiştir. 1913-1915 yıllarındaki sanayi sayımına göre Osmanlı'daki toplam müessese sayısı 282'dir. Gıda sanayinde Osmanlı'da 45, İzmir'de 23, diğer yerlerde 10, toplam 78 bu toprak sanayi, deri sanayi, ağaç sanayi, kimya sanayi diye kendini gösterir. Kimya sanayindeki toplam müessese sayısı 13'tür. Yan Osmanlı Devleti sanayileşme sürecini maalesef ıskalamıştır, teknolojik dönüşümünü başaramamıştır. Bu teknolojik dönüşümü başaramamak demek sizin tarım toplumu olarak kalmanız demektir, var olan yapıya uyum sağlayamamanız demektir. Yani Osmanlı Devleti bu iki değişimden önemli derecede etkilenmiş, buna ilişkin olarak hem ekonomik hem de politik karar alma sürecinde değişiklik yapma, bir dönüşüm sağlama çabası içine girmiştir ki, değerli iki hocam da bu politik sistemdeki dönüşüm çabasını ve ekonomik sistemdeki dönüşüm çabasına değindiler. Yani 17. yüzyılda refah içinde olan tebaa 19. yüzyılda artık refah içinde değildir.

Ekonomik anlamda bu tebaanın varlığı çok da iyi durumda değildir. Yani Anadolu'da zanaat loncalar halinde teşkilatlanmıştır, anca lonca sistemi ihtiyaçlara cevap verecek hale gelmemiştir. El sanatları seviyesinde bulunan yerli sanayi yabancı sermayenin ucuza mal ettiği unsurlarla rekabet edemeyerek çökmeye başlamıştır. Bununla beraber kapitülasyonların sonucu olarak yapılan ikili anlaşmaların sonucu olarak da toplumsal yapı içinde yeni zümreler ortaya çıkmaya başlamış, özellikle gayrimüslimlerle yabancı sermayenin iş birlikleri memleketteki gayrimüslim zümrenin zenginleşmesini de beraberinde getirmiştir.

İşte hocalarımın da söylediği gibi Osmanlı Devleti Tanzimat'la beraber birçok dönüşümün de beraberinde getirmiştir ki, aslında birlik ve ilerleme fikri dönemin temel ruhudur. Şunu ortaya koymak gerekir: Osmanlı entelektüelleri dünyayı okuyan insanlardır, yani yabancı literatürü iyi okurlar, Fransa'daki gelişmeleri iyi bilirler, İngiltere'deki gelişmeleri iyi bilirler ve toplumda ilerlemenin düzen içinde olması gerektiği konusunda hemfikirdirler, çünkü dönemin temel kabulü düzen ve ilerlemedir. Yani bizdeki İttihat ve Terakki birlik ve ilerlemenin sağlaması o dönem hakim olan dünyada hakim olan görüştür.

Ve düzen ve birlik içinde ilerleme istenir, bu toplumsal dayanışmanın güçlendirilmesiyle kendini gösterecektir ki, İttihat ve Terakki Partisi de aslında milli ekonomi politikalarıyla düzen ve ilerlemeyi yapmak ister. 1914'te kapitülasyonları kaldırma kararı alır, ancak 1923'te kaldırılır.

Yerli girişimi desteklemek için Osmanlı bir yüksek sermayeli yerli banka kurar, kooperatifler açar ve böylelikle aslında gayrimüslimlerin yanlarında Müslüman ve Türk vatandaşları çalıştırması gibi Müslümanların ticaretle uğraşmasını teşvik gibi uygulamaya yönelik kararlar alınır, ancak maalesef bu çok da başarılı olamaz.

Bununla beraber ulusçuluk ve ulusçuluğa ilişkin ayaklanmalar Balkan Savışları'nda olduğu gibi kendini gösterir ki, bu bizim için tamamen bir hüsrandır. Birçok göçmen vatandaşımız Anadolu'ya doğru göçe başlar ve bunun bozulan ekonomi üzerindeki yükü de şimdi göz önünde bulundurulması gereken temel unsurlardan bir tanesidir. Yani o zaman yeni Türk devleti ekonomik, sosyal ve politik olarak yeni bir sistem bir çağdaşlaşma modeli ortaya koyar. Bu model muasır medeniyet seviyesi olarak tanımlanan bir noktaya gelme gayretidir. Bu gayretin gerçekleştirilmesi için her alanda kalkınma hamlesi öngörülür, bu bir kalkınma modelidir aynı zamanda.

Şunu söylemiştik: Cumhuriyetin kurucu entelektüelleri Osmanlı bürokratlarıdır. Bu entelektüeller Osmanlı bürokrati olarak edindikleri tecrübeyle kuramsal bilgilerini bir araya getirirler ve o kalkınma modeli dediğimiz model ortaya çıkar. Çünkü aslında bu dönem birçok fikir akımının tartışıldığı dönemdir Osmanlılık, İslamcılık, Türkçülük gibi birçok tartışma vardır. Bu tartışma yeni politika modelde hangi unsurların nasıl olacağına ilişkin bir kanaatte ortaya getirmiştir.

Çünkü dönemin entelektüelleri “Türkiye nasıl kurtarılır?” veya “Türkiye nasıl kurtulur?” üzerine Prens Sabahattin'de olduğu gibi birçok fikir ortaya atmışlardır. Çünkü bu dönem **Atatürk**'ün “Fikir babamdır” olarak ifade ettiği Ziya Gökalp gibi entelektüellerin de olduğu dönemdir. Ki bildiğiniz gibi “Türk milletindenim, İslam ümmetindenim, garp medeniyetindenim” şeklinde bu kendini gösterecektir.

O zaman yeni Türk devleti Türk siyasal seçkinleri merkezden, yani asker, aydın kategorisi içinde bir değişimi ortaya koyarlar ve böylelikle bu değişim merkezden, yukarıdan aşağıya bir değişik şekilde kendini gösterir. Ancak değişimin yukarıdan aşağıya olması halkta benimsetilmesinde halka inme stratejisinin de olduğunu gösterir ki, birçok inkılabın **Atatürk**’ün yurt gezilerinde gündeme getirilmesi de bu değişimi halka benimsetme stratejisinin bir unsurudur.

Toplumsal değişim için insan kaynağının güçlendirilmesi gerekir ki az önce de buna değinildi, iki katılımcı da değindi. İnsan kaynağının güçlendirilmesi demek aslında eğitim ve ekonomi alanlarında önemli yatırımlar yapmak demektir ki, bu yatırımların yapılacağı İzmir İktisat Kongresi ve Maarif Kongresiyle kendini gösterir. Çünkü Maarif Kongresi yeni bir eğitim anlayışının ortaya çıkacağının bir göstergesidir. İzmir İktisat Kongresi 1923’te toplandığında yerli üretimin teşviki ve lüks ithalattan kaçınılmasının gerektiği girişim ve çalışma özgürlüğünün esas olduğu, ancak tekelliliğe izin verilmeyeceği, yabancı sermayeye izin verileceği ancak iktisadi kalkınma ve yasalara uyum şartının olduğu kararlarını ön plana çıkartır. Yani toplumsal kalkınma eğitim ve ekonomi kurumunun birlikteliği içinde ortaya konulur. Ve bu anlamda iktisadi bağımsızlığın esas alındığı madde 4’te çok güzel ifade edilir. “Türkiye halkı tükettiği malı mümkün olduğunca kendisi üretir, çok çalışır, servette ve ithalatta, israftan kaçınır” der.

Şimdi yeni bir toplum modeli var bu toplum modeli eğitim ve ekonomideki değişimi birlikte ortaya koymaya çalışan bir toplum modeli ve bu aslında Kurtuluş Savaşı sürecinde de kaynağını ortaya koymuş, fikir olarak olgunlaşmaya başlamış bir toplum modelidir.

Aslında benden önceki konuşmacı hocamın da söylediği gibi bizde devlet Türk devletinde devam esastır, aynı millet üzerine biz devam ederiz ki, bunun et tipik örneklerinden bir tanesi de Osmanlı’dan kalma dış borçları yeni Türkiye Cumhuriyeti’nin ödemesidir.

Türkiye Cumhuriyeti 107 milyon 528 bin 406 lira dış borç öder Osmanlı’dan kalma. Çünkü devlette devam esastır, bu büyük millet yeni devlet yapılanmasında Cumhuriyet rejimi içinde kendine yer bulmuştur.

Tabi ki ilk ekonomik faaliyetlerimiz devletçilik esasında devam eder ki, bu milli ekonomi zaten İttihat ve Terakki’de devam eden bir unsurdur. Yeni toplum inşasında nüfus ve niteliğinin güçlendirilmesi gerekir. Bu toplumsal kalkınma için önemlidir.

İşte bu da bizde ki eğitim ve öğretim işlerinin birleştirilmesi Tevhidi Tedrisat Kanunuyla kendini gösterecek bu eğitimdeki büyük değişik hukuk ve devlet ilişkileri açısından da meyvelerini vermeye başlayacaktır ki, bu uğurdaki en önemli unsurlardan bir tanesi de Diyanet İşleri Başkanlığının kurulmasıdır. Yani Diyanet İşleri Başkanlığıyla artık inanç ve ibadet alanında da devlet düzenleyici olduğunu ortaya koymuş, inanç ve ibadet alanında farklı farklı yapılanmaların olmayacağını devletin bu alanda tek yetkili olduğunu, din hizmetlerini de devlet vasıtasıyla yürütüleceğini ortaya konulmuştur.

Burada çok önemli bir unsur vardır ki, yeni Türk devleti toplumsal bütünleşmeyi esas alır. Yani bu farklı toplum kesimlerinin bütünleştiği dengeli bir toplum tasavvurudur ki biz sınıfsız ve imtiyazsız bir toplum yaratacağımız gayreti bu dengeli bütünleşmiş toplum gayretinin en önemli örneklerinden bir tanesidir. Bu Türkiye Cumhuriyetini kuran Türkiye halkına Türk milleti denir şeklinde kendini ifade eder. Aslında Gökaltp yani ‘**Atatürk**’ün fikir babası’ bunu dili dilime uyan, dini dinime uyan olarak ifade etmiştir ki, Türk milliyetçiliğinin kaynağında da bu vardır. Kültür milliyetçiliği vardır, terbiye milliyetçiliği vardır.

Dönem içinde bunu Afet İnan’ın “Medeni Bilgiler” esas çalışmasında çok iyi görürüz biz. Batı çok iyi takip edilir Batı’da bütünleşmeyi sağlayan Durkheim ahlaktır.

Bizde de bu eğitimle kendini gösterecektir. Böylelikle terbiye ve eğitim toplumda bir bütün oluşturma’nın en temel unsurları olarak görülecektir.

Yani yeni toplum modern, milletleşme süreci içinde önemli moral kaynaklarını değerlendiren, dil birliğini sağlama amacını güden, yurt birliğini bu kapsamda önemseyen bir toplumdur.

Ve burada en önemli kavramlardan bir tanesi de tarihi yakınlıktır. Ki millet olarak aynı millettten gelmememize rağmen tarihsel olarak yakın olduğumuz bizim milletimizin içinde var olan farklı milletler sayılır medeni bilgiler adlı eserde ve bunlar aslında aynı haklara sahip bir toplumun parçası olarak ifade edilir ki, bu bütünleşme anlayışının bir unsurudur.

Çok sözü uzatmadan şunu ortaya koymak istiyorum.

Yeni devletin modeli aslında bütünleşme modelidir.

Bu devlet büyük bir miras üzerine kurulmuştur bu miras Osmanlı mirasıdır. Ve Osmanlı entelektüelleri bu yeni devletin kurucu önderleridir.

Kazanılan Kurtuluş Savaşından sonra kurucu idare birikimini sadece politik sistemin değişimi üzerine yoğunlaştırmamıştır. Aynı zamanda bir kalkınma modeli ortaya koymuştur. Bu model toplumun her alanda kalkınmasını esas alan bir modeldir. Bu model rasyonaliteyi esas alan bir modeldir. Bu aynı zamanda inşa edilmek istenen bir toplum anlayışıdır. Bu toplum anlayışı Türk milletindenim, İslam ümmetindenim, gark medeniyetindeyim şeklinde özetlenecek, yani dini içinde, kimliği içinde ve dahil olduğu medeniyet dairesi içinde olacak bir toplum anlayışıdır. Ve bu toplamda temel unsur haklar ve ödevlerdir.

Medeni bilgiler çalışması bakıldığında yine haklar ve ödevlere gönderme vardır. Yani medeni bilgiler çalışması aslında yurttaşlık bilgisi kitabıdır ki, bir devletin vatandaşlarına yurttaş nasıl olunur, haklarını ve ödevlerini anlatma çabasıdır. Çünkü vatandaş olmak, yurttaş olmak haklarla, ödevlerle iç içedir. Sadece haklardan veya sadece ödevlerden bahsedemezsiniz. Her ikisinin varlığı yani her ikisinin birliği bu yeni toplum modelinde yeni insanın bu ki aydın insan tipidir, dünyaya entegre insan tipidir ki bunu Cumhuriyetin ilk yıllarında çeşitli alanlardan yurt dışına gönderilen eğitim için gönderilen bireylerde görmek gerekir. Çünkü onlar Türk tiyatrosunun kurulmasında, çeşitli sanat alanlarında veya Türkiye’deki üniversitelerin yapılanmasında öncü olmuş bireylerdir.

Ben sabrınız için teşekkür ediyorum.

(Alkışlar)

OTURUM BAŞKANI PROF. DR. NECDET HAYTA

Hayati Beşirli Hocamıza da çok teşekkür ediyoruz.

İzin verirseniz ben de Cumhuriyetin ilanından günümüze bu 100 yıl içerisinde neler değişti birkaç konu üzerinde ele almak istiyorum. Şimdi İlber Ortaylı Hocayı hepimiz biliriz bir kitabı var, “İmparatorluğun En Uzun Yüzyılı” ismi.

Bu ismi niye koydu?

O 100 değil de 105 yıl, 110 yıl olduğu için mi? Hayır. 19. yüzyıl yani o kadar çok problemle karşı karşıya ki devlet sorunlar bitmiyor, gayreler bitmiyor, biri bitiyor yenisi başlıyor gerçekten çok sancılı bir dönem.

Peki, hemen arkasından gelen 20. yüzyıl rahat bir dönem mi?

O da değil. İşte 1908 yılında Bosna Hersek-Avusturya-Macaristan’ı ilhak etti, Bulgaristan bağımsızlığını ilan etti, Girit Yunanistan’la bağlandığını deklare etti. 1911’de Trablusgarp Savaşı çıktı, 12-13 Balkan Savaşları, 14-18 1. Dünya Savaşı, akabinde İstiklal Savaşı yani sürekli problem, savaşlar vesaire. Bu savaşlar özellikle 20.yüzyılın özelinde bakacak olursak 10 yıldan fazla devam eden bu savaşlar biraz önce Salim Hocam söyledi yani milyonlarca gencin hayatını kaybetmesini sebep oldu özellikle de 18-35 yaş grubunda, yani askerlik çağından gençlerin kaybolmasına sebep oldu.

Yani bunlar eli saban tutan, üretim unsuru taşıyan eğitimli insanlardı. Atatürk’ün bir sözü var **Mustafa Kemal Paşa**’nın Çanakkale Savaşlarıyla ilgili özellikle Anafartalar Savaşı özelinde. Diyor ki, ‘Biz Anafartalar Savaşı’nda bir Darülfünun kaybettik” yani bir üniversite kaybettik, yani bu kadar büyüktür kayıplarımız. Dolayısıyla, Cumhuriyetin kurulduğu yıllarda şartlar da hiç de iyi bir şekilde nitelendirilecek düzeyde değildi.

Bakın Cumhuriyetin ilan edildiği dönem de yaklaşık 12,5 milyon nüfus.

İlk defa 1927 yılında bir nüfus sayımı yapılmış ve orada 13 milyon 629 milyon nüfusumuz.

Bu dönem de Fransa’da 40, Almanya’da yaklaşık 65 milyon insan yaşıyor nüfus itibarıyla yani onlara göre çok gerideyiz. Ve daha önemlisi bu nüfus içerisinde okuma-yazma oranı hocalarımız söylediler sadece yüzde 8. Kadınlarda bu oran yüzde 1’inde altında, yani 1927 yılında yapılan nüfus sayımında verilen istatistiklere göre tablomuz maalesef bu.

Şimdi tabi sendikamızın bir boyutu eğitimle ilgili. Şimdi Cumhuriyetin kurulduğu dönem de öğretmen sayısı bakın 1081 kadın, 9021'i erkek olmak üzere 10 bin 102 öğretmen var sadece, ha bu arada sadece bir tane üniversite var işte Darülfünun günümüzde 200 üniversiteyi geçtik. Ve bu öğretmenlerin içerisinde öğretmenlik eğitimi almış olanların sayısı 2734 yani yaklaşık olarak 4'te 1'i. Geriye kalan öğretmenlerde 1357'si ilköğretim mezunu, 711'i doğrudan medreseden ayrılmış, 152'si muntazam bir tahsil görmemiş, 2107 ise hiçbir öğretmenlik ehliyeti olmayan kişilerden oluşuyor, yani eğitimin tablosu 1923 yılında bu.

Şimdi tabi o günden bugüne dedik baktığımız zaman 5134 okul var bütün Türkiye'de ve bu 5134 okulda 364 bin 428 öğrenci var sadece ve bunlara ders veren 10 bin 102 öğretmen. Tabi günümüzü geldiğimizde sizler daha iyi bilirsiniz yani öğrenci sayımız 20 milyona yaklaştı, öğretmen sayımız 1 milyon 150 bin civarına geldi ve Milli Eğitim istatistiklerinden aldım ben bu bilgileri geçen sene 75 bin 19 okul bu konuda hizmet vermiş 751 bin derslikte yani nerede nereye gelmişiz.

Sağlık hizmetleri boyutuyla baktığımızda 1923 yılında bütün Türkiye'de sadece 86 adet yataklı tedavi kurumu var ve toplam bütün Türkiye'de yine 554 hekim var bütün Türkiye'de. Yani günümüzde herhalde Ankara Şehir Hastanesinde bile bundan çok daha fazla hekimimiz vardır. Yani günümüze gelecek olursak yine aldığım istatistiklere göre 1500'ün üzerinde aktif hizmet veren hastane var, toplam hekim sayımız 170 binin üzerine çıkmış. Yani toplam sağlık personelimiz de 1 milyon 100'ün üzerine çıkmış, yani 550 hekim ve 86 hastaneden nerelere gelmişiz.

Yine biraz önce hem Salim Hocam söyledi hem Hayati Hocam söyledi yani bu kapitülasyonlar, Osmanlı borçları gerçekten de ekonomik olarak devlet hiç iyi durumda değildi. Yani 1881'de Duyun-u Umumiye idaresi kuruldu. Ne demek? Yani Batılı devletlerin alacakları karşılığı Osmanlı Devletinin gelirlerine hiç Hazineye girmeden doğrudan el koyması demek bu. Yani ekonomik olarak neredeyse bağımsızlığını yitirme noktasına gelmiş bir dönemden bahsediyoruz.

TÜRKİYE KAMU-SEN
“100. YILINDA BİR TÜRK MUCİZESİ
CUMHURİYETİN DÜNÜ, BUGÜNÜ VE YARINI”
28 EKİM 2023

32

Tarım iyi bir durumda değil, ilkel teknolojiyle gerçekleştiriliyor. Kaldı ki tarımla uğraşacak olan gençlerin çoğu cephede. Hatta tarımda kullanılan tabi o zaman traktör vesaire yok yani büyükbaş hayvanlar bile ordunun emrine verilmiş bu kadar kötü durumdayız. Yani o günlerden bugünlere geldik onu anlatmaya çalışıyorum. Yani bugün itibariyle baktığımızda elbette daha gitmemiz gereken yol, almamız gereken mesafe var, ama baktığımız zaman yine dünyanın en büyük 20 ekonomisi içerisinde olan bir Türkiye var. Kendi savunma sanayini kuran, işte dünyaya silah ihraç eden, işte İHA'ları, SİHA'ları dünyada bilinen, tanınan bir Türkiye var. Yani bölgesel güç olarak dünya sahnesinde önemli roller üstlenen, sözü dinlenen bir Türkiye'ye doğru geldik. Tekrar ediyorum, daha almamız gereken mesafe, gitmemiz gereken yol var. Çünkü 10.yıl Nutkunda 29 Ekim 1933'te bu Ankara Hipodrum'da Atatürk'ün Türk milleti diye hitabına başladığı ve ne mutlu Türk'üm diyene diye bitirdiği 10.yıl Nutkunda gösterdiği hedefler var. İnşallah Türkiye adım adım, aşama-aşama bu hedeflere doğru emin adımlarla devam edecek ve inşallah bu yüzyıl Türk yüzyılı olacak ve inşallah Türkiye Cumhuriyeti ilelebet yaşamaya ve faydalı olmaya devam edecek. (Alkışlar)

Bu vesileyle başta **Gazi Mustafa Kemal Atatürk** olmak üzere bütün şehitlerimizi, gazilerimizi, rahmetle, minnetle, şükranla anıyorum. Bizleri davet ettiğiniz için sizlere teşekkür ediyorum. Değerli hocalarımıza çok teşekkür ediyorum. İnşallah ileride başka toplantılarda tekrar görüşmek üzere diye teşekkürlerimi iletiyorum. Soru-cevap için vaktimiz kaldı mı bilmiyorum? O zaman burada oturumu bitiriyorum, panelimizi bitiriyorum hepinize tekrar teşekkürlerimi iletiyorum, saygılarımı sunuyorum. Sağ olun.

